

Tadqiqot UZ

**ЎЗБЕКИСТОН
ОЛИМЛАРИ ВА
ЁШЛАРИНИНГ
ИННОВАЦИОН
ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
ТАДҚИҚОТЛАРИ
МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

2021

- » Хуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

31 AVGUST
№31

CONFERENCE.UZ

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 31-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
25-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
31-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-25**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
31-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-25**

ТОШКЕНТ-2021

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2021]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 31-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 31 август 2021 йил. - Тошкент: «Tadqiqot», 2021. - 10 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган вазифалар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси хузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

Доцент Шакирова Шохида Юсуповна (Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети)

6.Журналистика

Тошбоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш худудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Воҳидова Меҳри Ҳасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят ҳалқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобоҳонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чариеv Турсун Хуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманганд мухандислик-курилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманганд мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.Ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқович, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлаштириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

22.Биология ва экология соҳасидаги инновациялар

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толивович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулdir.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ГЕОГРАФИЯ

- 1. Ortiqova Iqbola Olimboyevna, Yaxshimova Dilnoza Qodirberganovna**
GEOGRAFIYA DARSLARIDA AMALIY MASHG'ULOTLAR BILAN ISHLASH..... 7

ГЕОГРАФИЯ

GEOGRAFIYA DARSLARIDA AMALIY MASHG'ULOTLAR BILAN ISHLASH

Ortiqova Iqbola Olimboyevna

Magistr. Xiva Prezident maktabi
geografiya fani o'qituvchisi

Telefon nomer: +998 94 117 79 97

Elektron pochta: iqbola78@gmail.com

Yaxshimova Dilnoza Qodirberganovna

Xorazm viloyati Qo'shko'pir tumani
47-maktab geografiya fani o'qituvchisi

Telefon nomeri: +998 99 507 9185

Annotatsiya: Maqolada geografiya darslarida amaliy mashg'ulotlardan foydalanish orqali o'quvchilarga o'tilayotgan mavzu haqida ko'proq bilim va tushunchalar hosil qilish haqida so'z boradi. Qolaversa o'quvchida yangi mavzuni tushunish jarayoni olingan bilimlarni amaliyatda qo'llay olish, mohiyatini tushunish, tahlil qilish kabi tushunchalar rivojlanadi.

Kalit so'zlar: Havoning namligi va namlik koeffitsiyentini aniqlash, nisbiy namlik, mutloq namlik, namlik koeffitsiyenti, havodagi suv bug'i, daryo nishabligi, daryo zichligi, mutloq balandlik, yillik yog'in miqdori, daryo manbai, daryo mansabi, daryoning suv sarfi, daryo tarmoqlarining zichligi.

Maktab dargohlarida o'qitish jarayonida bosqichma bosqich oddiylikdan murakkablikka tomon o'quvchilarni zeriktirmsandan turli xil amaliy mashg'ulotlar bilan tushuntirsak fanga bo'lgan qiziqish ortadi, o'quvchilarni dunyoqarashi, fikrashi, yer yuzasiga, tabiatga bo'lgan qarashi rivojlanadi va antropogen ta'sirlar kamayadi, aholi orasida ekologik ma'daniyat rivojlanadi. Bugungi kunda o'quvchiga darsda ortiqcha ma'lumotlar berish o'rniiga imkon qadar yangi bilimlarni izlash va egallash yo'llarni o'rgatish zarurdir.

Geografiyadan mashq va masalalar yechish o'quvchilarda quyidagi ijobjiy fazilatlarni tarbiyalashga ximat qiladi:

1. O'quvchilarda mantiqiy fikrash qobiliyati rivojlanadi.
2. O'quvchilarda geografik obyekt, hodisa va jarayonlarning tashqi ko'rinishi bilan birga uning ichki tuzilishini tasavvur eta bilish qobiliyati rivojlanadi.
3. O'quvchilarda geografik obyekt, hodisa va jarayonlarni keltirib chiqaruvchi sabablarni aniqlashga qaratilgan bilimlar rivojlanadi.
4. O'quvchilarda muayyan geografik obyekt, hodisa va jarayonlar ko'lamenti aniqlashga doir hisoblash malakalari takomillashadi.
5. O'quvchilarda ilmiy dunyoqarash va mantiqiy tafakkurlay olish malakalari shakllanadi.

Bu masalarni 5-sinf o'quvchilarida dars mavzusini tushuntirgandan so'ng, amaliy mashg'ulotlar bilan ishlash mumkin.

Havoning namligi va namlik koeffitsiyentini aniqlash:

Mutlaq namlik-1 metr kub havoda mavjud bo'lgan va gramm hisobida o'lchanadigan suv bug'lari miqdori.

Nisbiy namlik-muayyan haroratli havoda mavjud bo'lgan suv bug'i miqdorining shunday haroratli havoda to'yinishi uchun zarur bo'lgan suv bug'i miqdoriga nisbati

Havoning nisbiy namligini aniqlash

$$R=e/E \times 100\%$$

R- nisbiy namlik

e- havoda ayni vaqtida mavjud bo'lgan suv bug'i miqdori

E-havoning to'yinishi uchun zarur bo'lgan suv bug'i miqdori

Turli haroratda havoning namga to`yinishi uchun zarur bo`lgan suv bug`lari miqdori

Havo o`zida turli miqdorda suv bug`larini tutib turishi mumkin.

Havoning qancha suv bug`ini tutib turishi havo haroratiga bog`liq. Agar havo harorati 0 °C bo`lsa, 1 m<sup>3</sup> havo o`zida 5 g, +10 °C bo`lsa, 9 g, +20 °C da 17 g va +30 °C bo`lsa, 30 g suv bug`ini tutib tura oladi.

Demak, havo qanchalik sovuq bo`lsa, shuncha kam va qanchalik issiq bo`lsa, shuncha ko`p suv bug`ini ushlab tura oladi.

1 metr kub havoda +20 gradus haroratda 11 gramm suv bug`i mavjud bo`lsa, havoning nisbiy namligini aniqlang .

$$R = e/E * 100\% = 11 \text{gr} / 17 \text{gr} * 100\% = 64.7\%$$

Mustaqil yechish uchun:

- Havo harorati +10 gradus bo`lganda 1metr kub havo tarkibida 5gramm suv bug`i mavjud bo`lsa havoning nisbiy namligini aniqlang
- Havo harorati +30 gradus bo`lganda 1metr kub havo tarkibida 5gramm suv bug`i mavjud bo`lsa havoning nisbiy namligini aniqlang
- Harorat +20 gradusda nisbiy namlik 50 %. Mutlaq namlikni toping.
- Namlik koeffitsiyenti-ma`lum bir hududdagi havoning namlik bilan ta`minlanganlik darajasi.

$$K = Y_o / B$$

K-namlik koeffitsienti, Yo-yillik yog`in miqdori, B-mumkin bo`lgan bug`lanish miqdori.

Bu masalani 5-6-7 sinf o`quvchilari uchun qo'llash mumkin.

Daryolar (nishabligi, suv sarfi va daryo tarmoqlari zichligini aniqlash)

Daryo nishabligini hisoblash:

O`zi hosil qilgan doimiy oqar suvlarga daryolar deyiladi.

Daryo boshlanadigan joy uning manbai deb ataladi. Daryoning okean, dengiz, ko`l va boshqa joylarga quyladigan joyi daryoning mansabi deyiladi.

Daryo mansabi va manbai orasidagi balandlik farqini shu daryoning uzunligiga nisbati daryoning nishabligi deyiladi.

$$I = H_1 - H_2 / L$$

H1-daryo boshlanadigan joy. H2-daryo quyladigan joy. l- daryoning umumiyligi uzunligi.

Daryoning suv savfini hisoblash

Daryo o`zanidan ma`lum bir vaqt ichida oqib o`tuvchi suv miqdori (hajmi) daryo suv sarfi deyiladi.

U quyidagi formula bilan hisoblanadi:

$$Q = S * V_o * r_t$$

Q-daryo suv sarfi, S-daryoning kendakang kesim yuzasi, Vo`rt-daryo oqimining o`rtacha tezligi

Daryo tarmoqlarining zichligini hisoblash.

Bosh daryo va uning irmoqlari uzunlari yig`indisining havza maydoniga bo`lgan nisbati daryo tarmoqlarining zichligini ifodalaydi.

Daryo tarmoqlari zichligini hisoblash formulasi:

$$N = L_{\text{total}} / I / S$$

N=daryo tarmoqlari zichligi, L= bosh daryoning uzunligi, Total l- barcha irmoqlari uzunliklari yig`indisi, S-daryo havzasining maydoni

- Mustaqil yechish uchun masalalar:

1.Sirdaryo dengiz sathida 3850 metr balandlikdan boshlanib, 67 metr Mutlaq balandlikda Orol dengizga quyladi. Agar daryoning umumiyligi 3019 km bo`lsa, daryoning nishabligini toping.

2.Daryoning kengligi 26 metr, o`rtacha chuqurligi 2.5 metr, suvining o`rtacha tezligi 3m/s bo`lsa, daryoning suv sarfini toping.

3.Amazonka daryosining uzunligi 6400 km, irmoqlari uzunlilarini yig`indisi 9300 km, havzaning maydoni 7 mln km<sup>2</sup> bo`lsa, zichligini aniqlang.

Javoblar: 1)1.25 metr 2)195m³/s 3)2,2 metr

Yuqorida amaliy mashg`ulotlar, ayrim mavzular uchun xolos,deyarli har bir mavzuni amaliy mashg`ulotlar yordamida tushuntirib o`quvchilar bilimini mustahkamlash mumkin. Shundagina o`quvchida nazariy bilimlarni amalda bajarish ko`nikmasi shakllanadi.

Foydalaniman manbalar:

1. Internet ma'lumotlari.
2. Amaliy mashg'ulotlar. Sh.Z.Jumaxanov. A.M.Toshpo'latov.Namangan-2018
3. Geografiya darsligi 5-sinf uchun.P.G'ulomov.Toshkent-2015
4. Tabiy geografiyadan amaliy mashg'ulotlar. M.T.Mirakmalov. M.M.Avezov.E.Y.Nazaraliyeva.

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 31-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(25-қисм)

Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фарруҳ Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Эълон қилиш муддати: 31.08.2021

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000